BOLIMOWSKI PARK KRAJOBRAZOWY
BOLIMOW LANDSCAPE PARK

Położony na pograniczu województw: łódzkiego i mazowieckiego, utworzony w 1986 r., liczący dziś 23 614 ha jest jednym z najcenniejszych obiektów przyrodniczych Zachodniego Mazowsza oraz ekologicznym obszarem węzłowym o randze krajowej. Należy do Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Łódzkiego. Tworzą go: Puszcza Bolimowska – pozostałość dawnych puszcz: Wiskickiej, Korabiowskiej, Bolemowskiej i Jaktorowskiej, stanowiąca dziś jedyny duży kompleks leśny pomiędzy Warszawą a Łodzią, dolina fantastycznie meandrującej Rawki, bujne łąki i pastwiska, nadrzeczne zarośla, zapusty oraz malownicze, rozległe pola poprzecinane miedzami i zagajnikami.

O wartości Parku stanowią: 5 rezerwatów, 1 zespół przyrodniczo – krajobrazowy, śródleśne polany, ok. 1000 gat. roślin naczynniowych, ok. 220 gat. roślin chronionych, rzadkich i ginących (widtak wroniec, zimozłót północny, sterczyki), ponad 160 gat. zwierząt chronionych (wilk, ryś, bóbr, wydra, bocian czarny, żuraw, orlik krzykliwy, błotniak stawowy, bąk, derkacz, zimorodek), liczna awifauna i entomofauna, obfita zwierzyna łowna, jelań, danieli, sarna, dzik), rozległe „korwaliowiska" w Puszczy Bolimowskiej, siedliska bobrów w dolinie Rawki, ileje zabytkowe, liczne drzewa - pomniki przyrody, ciekawe ścieżki edukacyjne i szlaki turystyczne, liczne zabytki kultury materialnej – pałace, dwory, kościoły, cmentarze, stare chałupy, kapliczki, krzyże przydrożne, pola bitew i ślady umocnień wojskowych z I wojny światowej.

Fot. Ryszard Wojciechowski

Founded: 1986. Area (including buffer zone): 23 614 ha. It is one of the 7 parks in the Łódź Voivodeship Landscape Park Complex. The forests that grow in the park resemble the primeval woods, which used to grow in the area where the last aurochs was killed. Marshy glades among the forests and the natural valley of the Rawka river are a mainstay of biological diversity. A small butterfly – the large copper – lives here. The park, situated in the central Poland, in the Łódź and the Mazovia Voivodeships, covers the area of the former royal forests. In one of them (the Jaktorów Forest), the last aurochs on Earth was killed in 1627. The park is a single cohesive forest complex that constitute about 65% of its area, known as the Bolimowo Forest. Glades are a feature peculiar to the Bolimowo Landscape Park. The largest one, the "Siwica Glade", is a nature reserve. Together with two other clearings, it constitutes the Natura 2000 site by the name of "Bolimowo Forest Glades". They are ideal conditions for the scarce large blue butterfly or numerous species of orchids. The fauna is represented by such species as the lynx, the black stork, the crane, the white-tailed eagle, the Eurasian bittern, the corn crake, the beaver and the

Fot. Ryszard Wojciechowski

fallow deer, which was introduced in 1774. Traces of beaver presence can be seen in the "Rawka" reserve. It is one of the longest reserves, which covers the Rawka river from its source, almost to the confluence. A characteristic feature of the park are the large lily of the valley areas. The flower can be seen in the logo of the Bolimowo Landscape Park. Aged trees and monumental alleys are nature monuments. The natural landscape complex "Nieborów" protects the landscape of the former lapidarium with the viewing axis of the Nieborów palace. The historical and cultural assets include: early medieval burgwall sites, historic rural buildings, mills on the Rawka river, manors, baroque palace of the Radziwiłł family in Nieborów, romantic park in Arkadia, graves of January Uprising participants, war cemeteries and remains of World War I fortifications (in 1915, in the area where the park is now situated, chlorine was used as a chemical weapon for the first time).

PUSZCZA BOLIMOWSKA

*„Jest ku Bolemowu puszcza wielka, która jest wzdłuż ze trzy mile, a wszerz dwie mile, część boru, a część lasu, jest sośnina wielka, barci niemało, dębina wielka, jesienina, grabina, lipina, brześcina, olszyna, brzezina i innego wszelakiego drzewa dosyć; jest też i zwierza, jako sarn niemało".**

Fot. Ryszard Wojciechowski

Własność Książąt Mazowieckich, w 1476 r. wraz z resztą Ziemi Sochaczewskiej przyłączona do Korony, stała się ulubionym terenem łowieckim polskich królów, obfitującym w łosie, niedźwiedzie i tury. Polował w niej m.in. Władysław Jagiełło. Przez nią szły wojska polskie na Grunwald. Zaliczona do „królewszczyzn", dzierżawiona była przez osoby prywatne: od II poł. XVIII w. do 1945 r. właścicielami znacznej części Puszczy był Radziwiłłowie. Obecnie stanowi Lasy Państwowe.

Dzisiejsza Puszcza Bolimowska to zwarty, liczący ponad 10 tys. ha kompleks leśny będący mozaiką różnorodnych drzewostanów sosnowych z domieszkami brzozy i osiki; pojedynczo występują: dąb, grab, lipa i klon, rzadko jesion. Sośniny te pokrywają duże powierzchnie o ubogich glebach. Żyźniejsze miejsca porastają fragmenty grądów lub resztki starych, ponad 150-letnich dębrów. W podmokłych zagłębieniach, wzdłuż cieków, wokół oczek wodnych i starorzeczy wykształciły się olsy.

*) z Lustracji Województwa Rawskiego 1564 i 1570 – Polska Akademia Nauk – Instytut Historii, wyd. Zofia Kędzierska, Warszawa 1959, s. 70-71.

BUDOWA GEOLOGICZNA I UKSZTAŁTOWANIE POWIERZCHNI

BPK znajduje się w przeważającej części w obrębie mezoregionu Równiny Łowicko-Błońskiej. Powierzchnia Parku ma układ strefowy; jednostki geomorfologiczne ukształtowane są równoleżnikowo. W południowej części dominują urozmaicone formy wysoczyznowe związane z mezoregionami: Wzniesień Łódzkich i Wysoczyzny Rawskiej, których granicą biegnie według południkowego odcinka Rawki. W kierunku północnym ukształtowanie wysoczyznowe poprzez wyraźną krawędź przechodzi w poziom denudacyjno-erozyjny wykształcony w rozciągniętej prostopadle dolinie Bzury.

SIEĆ HYDROLOGICZNA

Głównymi elementami sieci są prawostronne dopływy Bzury, będące ciekami III rzędu: dopływ z Nieborowa, dopływ z Sypienia, dopływ ze Skierniewic, Sucha oraz Rawka, która stanowi główną przyrodniczą oś Parku. Charakterystyczną cechą sieci hydrologicznej BPK jest asymetria dorzecza Rawki: dłuższe i lepiej wykształcone dopływy prawostronne (m. in. Chojnatka, Rokita, Korabiewka), krótkie i mało zróżnicowane dopływy lewostronne. Na obszarze BPK brak większych jezior; niewielkie stawy, oczka wodne i starorzecza są charakterystyczne dla meandrującej Rawki.

WOJENNA HISTORIA PUSZCZY BOLIMOWSKIEJ

Powstanie Styczniowe na terenie Puszczy Bolimowskiej i okolic

W 1863 r. w Puszczy Bolimowskiej w okolicy wsi Grabie stacjonował 150-osobowy oddział Władysława Stroynowskiego, rekrutujący głównie młodzież warszawską. 7 lutego 1863 r. doszło do krwawej bitwy pod Bolimowskimi Budami (dziś Joachimów-Mogiły) z przeważającymi siłami rosyjskimi (600 żołnierzy gwardii z Warszawy, batalion strzelców z Łowicza i kilka sotni kozaków z garnizonów w Skierniewicach, Łowiczu i Wiskitkach). Poległo 15 Polaków i ponad 100 Rosjan. Bitwę upamiętnia wystawiony w 1917 r. pomnik, przy którym obchodzone są uroczyste rocznice Powstania, połączone z rajdem pieszym.

Wielka Wojna – pole bitwy nad Rawką

Na przełomie 1914 – 1915 r. na linii Rawki i Bzury toczyły się uporczywe walki pozycyjne i pojedynki artyleryjskie. W styczniu 1915 r. Niemcy użyli gazowych pocisków artyleryjskich, a w maju 1915 r. w okolicach Bolimowa po raz pierwszy - chloru. Rosjanie ponieśli ciężkie straty. Wg rosyjskich danych zagazowanych zostało od 1 500 do 21 000 żołnierzy. Podczas ataku w dniu 7 lipca 1915 r. wiatr zmienił kierunek; wg różnych informacji miało zginąć wówczas od 1 200 do 12 000 żołnierzy niemieckich. Fatalną porażkę utajniono, grzebiąc poległych w transzejach na miejscu i w bezimiennych zbiorowych mogiłach. Według niektórych źródeł nad Rawką podczas I wojny światowej zginąć miało łącznie ponad 70 000 żołnierzy. Świadectwem tamtych wydarzeń są ślady po okopach, ziemiankach i działobitniach, a także liczne cmentarze żołnierzy obu armii.

Fot. Ryszard Wojciechowski

II wojna światowa na terenie Puszczy Bolimowskiej i okolic

Podczas kampanii wrześniowej 1939 r. w okolicy Bolimowa działały jednostki 10 Dywizji Piechoty Armii „Poznań". W latach okupacji utrzymywało się tu kilka oddziałów partyzanckich AK i GL. Dochodziło do potyczek oraz egzekucji pojmanych partyzantów w wielu miejscach w Puszczy. 17 stycznia 1945 r. do Puszczy, Bolimowa i okolic weszła Armia Czerwona. Cmentarze żołnierzy polskich z II wojny światowej znajdują się w Kompinie i Ulaskach (zbiorowa mogiła żołnierzy AK). Do wojennej historii Puszczy Bolimowskiej nawiązuje pieszy „Szlak walk nad Rawką".

OCHRONA PRZYRODY

Fot. Ryszard Wojciechowski

Polany Puszczy Bolimowskiej – niespotykane nigdzie indziej w Polsce środkowej podmokłe śródleśne łąki i pastwiska, zachwycające swą „innością" i kontrastującą z otaczającym lasem „świetlistością". Ewenement przyrodniczy i „zabytek" - świadectwo po budnikach i bujnie rozwijającym się w tej części Mazowsza osadnictwie puszczańskim, zwanym budnictwem. Budnicy byli ludźmi wolnymi. Rąbali puszczę i przerabiali drewno na węgiel drzewny, popiół, potaż, dziegieć, smołę, terpentynę, garbniki i dziesiątki innych produktów. Mieszkali w prymitywnych półziemiankach zwanych budami. Śladami ich pobytu są śródleśne polany oraz zachowane w nazwach pobliskich miejscowości słowo „budy".

Fot. Ryszard Wojciechowski

Dzięki niezmiennemu, wieloletniemu sposobowi użytkowania na śródleśnych polanach wykształciły się interesujące zespoły roślinne z wieloma roślinami rzadkimi i chronionymi. Niektóre z polan były pastwiskami dla turów.

Rawka – Rzeka Rawka stanowi naturalną oś, przecinającą Park w układzie południkowym. Wraz z doliną i dopływami jest jednym z najcenniejszych elementów przyrody w tej części Polski o dużym zróżnicowaniu siedlisk i bogactwie flory i fauny: ponad 540 gat. roślin naczynniowych, co najmniej 27 gat. chronionych i kilkadziesiąt rzadkich w skali kraju lub regionu, np.: starodub łąkowy, widlak wroniec i wielosił błękitny. Roślinność doliny obejmuje 5 zespołów leśnych, 3 zespoły zaroślowe oraz 54 zespoły i zbiorowiska nieleśne. W obrębie doliny rezerwaty: „Rawka", „Kopanicha" i „Ruda-Chlebacz". W Rawce żyje 18 gat. ryb i 1 gatunek minoga. Dolina rzeki jest także miejscem lęgu około 100 gat. ptaków, m. in.: bąk, bocian czarny, bocian biały, błotniak stawowy, derkacz, kropiatka, zimorodek. Występują tu bobry (reintrodukowane w 1983 r., obecnie 35-40 rodzin) i wydry. Wypłycone starorzecza oraz płytkie rozlewiska dość licznie zasiedla kumak nizinny. **Rawka otrzymała tytuł Rzeki Roku 2014 w ogólnopolskim konkursie organizowanym przez Klub Gaja.**

Fot. Ryszard Wojciechowski

Rezerwaty przyrody

Fot. Ryszard Wojciechowski

„Ruda-Chlebacz" – 1980 r., ok.12 ha, leśny, położony u granic Skierniewic, cenny las olszowy z wieloma gatunkami chronionymi, jedyne w Polsce środkowej stanowisko bardzo rzadkiego widłaka wrońca, ostoja m.in. łosia, sarny, lisa oraz dzików, zażywających tam błotnych kąpieli.

Fot. Ryszard Wojciechowski

„Kopanicha" – 1980 r., ok. 42 ha, leśny, podmokłe zagłębienia po eksploatacji torfu przy płd.-zach. krawędzi doliny Rawki; drzewostany właściwe dla torfowisk i terenów bagiennych, w runie wiele gat. chronionych, m.in. lilia złotogłów, żurawina błotna, borówka bagienna, bagno zwyczajne, widłak jałowcowaty.

„Puszcza Mariańska" – 1983 r., ok. 130 ha, leśny, chroniący mozaiki lasu grądowego z rzadkimi gat. roślin, m.in. narecznica szerokolistna, trzciennik owłosiony, lilia złotogłów, widłaki. Bogata fauna (m.in. dzięcioł czarny i zielony).

Fot. Ryszard Wojciechowski

„Polana Siwica" – 1998 r., ok. 68 ha, łąkowy: podmokłe łąki, pastwiska i jeziorka potorfowe, ostoja zwierzyny (łoś, danie, sarna, dzik), miejsce lęgowe ptaków (kaczki, perkozy, derkacze, czaple siwe, bąki, łabędzie nieme i – przelotnie – gęsi i żurawie), żerowisko bociana czarnego i bielika.

„Rawka" – 1983 r., ok. 464 ha (210 ha w BPK), wody, dla zachowania w naturalnym stanie średniej wielkości nizinnej rzeki wraz z jej krajobrazem; od Żydomic do Bolimowa, w tym część rezerwatu przyrody „Rawka".

„Polany Puszczy Bolimowskiej" PLH100028 – 132 ha - cztery największe i najlepiej zachowane polany: Stroży-ska, Olszówka, Bielawy i Siwica.

„Grabinka" PLH140044 – 46 ha – wąska, malownicza dolinka wzdłuż rzeki Grabinki z ciekawymi zbiorowiskami leśnymi, 300 gat. roślin naczynniowych, w tym 12 gat. chronionych, np: krusczyk szerokolistny, kukułka szerokolistna, lilia złotogłów i wawrzynek wilczełyko.

Fot. Ryszard Wojciechowski

„Łąki Żukowskie" PLH140053 – 173,36 ha – na wsch. skraju Puszczy Bolimowskiej: pola oraz łąki i pastwiska (najcenniejsze i najlepiej zachowane w Polsce Środkowej), z zadrzewieniami i zakrzewieniami śródpolnymi oraz oczkami wodnymi. Rzadkie i ciekawe zbiorowiska roślinne, wiele chronionych roślin łąk wilgotnych i świeżych. Tradycyjne metody koszenia i suszenia siana, wypas bydła, koni i kóz.

Fot. Ryszard Wojciechowski

TURYSTYKA

SZLAKI TURYSTYCZNE
PIESZE I ROWEROWE:

„Starych dworów" - 55 km, rowerowy, zielony: Skierniewice - Trzcianna – Stara Rawa – Doleck – Psary – Lisna - Chełmce (Uwaga: pasieka przy szlaku!) – Paplin – Las Jeruzalski - Wola Pękoszewska – Puszcza Mariańska - Bartniki – Skierniewice. Opisany w publikacji „Dwory i pałace na terenie Bolimowskiego Parku Krajobrazowego", wyd. Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Łódzkiego – Oddział Terenowy BPK – Skierniewice 2013.

„Szlak Nekropolii I Wojny Światowej" – 30 km, rowerowy, niebieski: parking leśny w Samicach – Skierniewice-Rawka PKP – „Sosenka" – „Grabskie Sioło" – Tartak Bolimowski – Bolimów – Wólka Łasiecka – Mogiły AK-owskie – Rezerwat Ruda-Chlebacz – Skierniewice Rawka PKP – parking leśny w Samicach.

„Nowy Kawęczyn – Jeruzal" - 20 km, rowerowy, czerwony: Nowy Kawęczyn – Kolonia Starorawska - Stara Rawa – Nowy Dwór – Raducz – Psary – Esterka – Jeruzal – Doleck – Stara Rawa – Kolonia Starorawska - Nowy Kawęczyn.

ŁD 4527 s - 2 km, pieszy, łącznikowy, czarny: Jeruzal – Patoki.

„Ptaki okolic Skierniewic" - 48 km, rowerowy, niebieski: Skierniewice PKP - zalew Zadębie – Strobów - Balcerów – Dąbrowice – Zwierzyniec - Sierakowice Prawe – Borowiny - Polana Siwica – Bolimowski Park Krajobrazowy – przystanek MZK przy Castoramie.

„Śladami Reymonta" – 57 km, rowerowy, czerwony: Maków – Lipce Reymontowskie - Rogów – Słupia – Godzianów – Skierniewice.

„Strobów - Żelazna - Zapady" - 20 km, rowerowy, czarny, łączy niebieski „Ptaki okolicy Skierniewic" z czerwonym „Śladami Reymonta": Strobów – Rzeczków - Żelazna - Zapady.

„Żelazna – Słupia" - 36 km, rowerowy, żółty: Żelazna - Głuchów – Białynin – Janistawice – Słupia.

„Skierniewice Rawka PKP – Nieborów" - 20 km, rowerowy/pieszy, żółty: Skierniewice - Rawka PKP – Ruda – b. Leśniczówka „Ruda" (skrzyż. z żółtym „Boguszyce - Nieborów") - Budy Grabskie (skrzyż. z zielonym „Skierniewice – Żyrardów – Radziejowice" oraz żółtym „Boguszyce – Nieborów"), rezerwaty „Kopanicha", „Ruda-Chlebacz", „Rawka" - Droga Łowicka" – rezerwat „Polana Siwica" – Nieborów.

„Śladami rzeki Korabiewki" - 40 km, rowerowy, niebieski: Mszczonów – Korabiewice - Olszanka - Puszcza Mariańska – Mszczonów.

„Grunwaldzki" - 156 km, rowerowy, czerwony: Sulejów – Lubochnia – Żelechlinek – Wysokienice – Samice – Dębowa Góra – Skierniewice – Bolimów.

„Kultury Janistawickiej" - 37 km, rowerowy, zielony: Janistawice - Lipce Reymontowskie - Godzianów - Maków – Skierniewice.

„Radziwiłłowski" - 16 km, rowerowy, zielony: Ruda - Bełchów - Dzierzgów - Bobrowniki – Arkadia.

„Meandry Rawki" - 7 km, rowerowy/pieszy, czarny: Budy Grabskie – Skierniewice - Rawka PKP – Samice.

„Walk nad Rawką" – 18 km, pieszy, niebieski: Kamion – Ruda – Puszcza Bolimowska – Joachimów-Mogiły – Bolimów.

„Grodzisk Piastów Mazowieckich" - 51 km, rowerowy, czarny: Anielska Góra – Rawa Maz. – Kurzeszyn Stary – Stara Rawa – Dzwonkowice - Suliszew – Wycześniak – Ruda – Skierniewice – Strobów – Rzeczków.

„Rawska Ósemka" – 106 km, rowerowy, niebieski: Kurzeszyn –Rossocha – Boguszyce - Rawa Maz. – Sanogoszcz – Biała Rawska – Kowiesy - Wola Pękoszewska – Jeruzal – Kurzeszyn.

„Szable i Bagnety" – 119 km, rowerowy, czerwony: Łowicz – Nieborów – Bełchów – Łyszkowice - Czatolin - Domaniewice – Guźnia – Bielawy –Walewice – Sobota – Bocheń.

„Książęcy" – 14 km, rowerowy, niebieski: Stary Rynek w Łowiczu – Arkadia - Nieborów.

„Dwory i kościoły" – 123 km, rowerowy, zielony: Łowicz – Kiernozia – Boczki – Borów – Łowicz.

SK -1342z - 53 km , pieszy, zielony: Rawka PKP - Budy Grabskie – Joachimów- Mogiły - Tartak Bolimowski - Radziejowice.

Sk-1341y - 70 km, pieszy, żółty: Boguszyce - Rawa Mazowiecka - Nowy Dwór – Suliszew - Wycześniak - Budy Grabskie – Droga Łowicka - Nieborów – Łowicz.

ŁD - 4524n - 39 km, rowerowy/pieszy, niebieski: Kowiesy PKS - Chełmce - Jeruzal - Olszanka - Puszcza Mariańska - Jesionka PKP - Miedniewice (gm. Wiskitki) PKS.

ŁD-4525c - 30 km, pieszy, czerwony: Kurzeszyn PKS – Stara Rawa – Doleck - Wycześniak – Puszcza Mariańska.

Szlak „Świętego Jakuba" – pieszy, częściowo oznakowany, więcej – www.camino.net.pl

(--1915--) Ścieżki edukacyjne „Wielka Wojna nad Rawką 1914 – 15" - nieoznakowany, z tablicami edukacyjnymi - efekt projektu pt. „ARCHEOLOGIA JAKO ANTIDOTUM NA ZAPOMNIENIE I WANDALIZM. Pierwsza wojna światowa nad Rawką i Bzurą (1914-2014). Ku Przyszłym Lekcjom Historii". Kierownik projektu: dr Anna Zalewska (IA UMCS). Patronat Instytutu Archeologii i Etnologii PAN, wsparcie finansowe Fundacja Współpracy Polsko – Niemieckiej. Więcej - www.archeopressja.wordpress.com

Szlak samochodowy „Front Wschodni 1914-1918" – upamiętniający wydarzenia z okresu I wojny światowej, łączy muzea, pola bitew, cmentarze wojenne, twierdze i zachowane okopy na terenie 8 województw: łódzkiego, warmińsko-mazurskiego, podlaskiego, mazowieckiego, - oznakowany tablicami kierunkowymi, brązowymi z białym tekstem.

„WYCIECZKI Z SERCEM"

opisane przez Lechosława Herza w wydawnictwie BOLIMOWSKI PARK KRAJOBRAZOWY – PRZEWODNIK (Oficyna Wydawnicza Rewasz, Pruszków 2011)

- **„ŚLADAMI HISTORYCZNEJ PUSZCZY KORABIEWSKIEJ"** - ok. 11 km, bez znaków - Sucha Żyrardowska PKP - Rezerwat „Puszcza Mariańska" - Łąki Żukowskie - Puszcza Mariańska.
- **„PRZEZ LASY DAWNEJ PUSZCZY WISKICKIEJ"** - ok. 20 km, bez znaków - Sucha Żyrardowska PKP - Ulaski - Uroczysko Miedniewice - Hipolitów - Sokule - Sucha Żyrardowska PKP.
- **„HISTORIA W OBRAZ OPRAWIONA"**- ok. 19 km, częściowo oznakowany - Popielarnia (PKS) - Wilczy Kierz - Tartak Bolimowski - Joachimów-Mogiły - Budy Grabskie - Skierniewice Rawka PKP.
- **„ZNIEBOROWA W GŁĄB PUSZCZY BOLIMOWSKIEJ"** - ok. 25 km, bez znaków - Nieborów PKS – b. gajówka Siwica - Trakt Kozacki - Kaczew - Wólka Łasiecka - „Kopanicha" - Budy Grabskie PKS - „Ruda - Chlebacz" - Skierniewice Rawka PKP.
- **„NA SKROŚ PRZEZ PUSZCZĘ"** - ok. 14 km, bez znaków - Budy Grabskie PKS - Trakt Bolimowski - Polana „Strzyska" - Droga Łowicka - Trakt Kozacki - Bełchów PKS, PKP.
- **„KRAJOBRAZY WYSOCZYZNY NAD RAWKĄ"** – ok. 15 km, bez znaków – Babsk PKS - Leśniczówka Babsk - Julianów Raducki - Nowy Dwór - Psary - Dzwonkowice - Stara Rawa PKS.
- **„SZLAK STARYCH DWORKÓW"** - ok. 60 km, rowerowe szlaki zielone - Skierniewice Rawka PKP - Ruda - Bartniki - Puszcza Mariańska - Zator - Huta Partacka - Wola Pękoszewska - Dolina Chojnatki.

SZLAK KONNY

80 **Łódzki Szlak Konny** – najdłuższy w Europie (ponad 2000 km), dla miłośników turystyki konnej i aktywnej - w ramach projektu „Turystyka w siodle - infrastruktura innowacyjnego i unikatowego produktu turystycznego". Na trasie: 200 ośrodków jeździeckich, 21 punktów postojowych, 1400 tablic informacyjnych, 30 punktów informacyjnych monitorujących turystów i ponad 1000 atrakcji turystycznych. W punktach informacyjnych można wypożyczyć lokalizator, który w wypadku niebezpieczeństwa wyśle służbom ratunkowym informację, pozwalającą zlokalizować turystę. Na terenie Bolimowskiego Parku Krajobrazowego: Nieborów - Budy Grabskie - Ruda – Esterka – Raducz - Julianów Raducki i dalej w kierunku Tomaszowa Mazowieckiego. Więcej - www.wsiodle.lodzkie.pl

Imprezy turystyczno-rekreacyjne organizowane i współorganizowane przez Oddział Terenowy BPK - www.parkilodzkie.pl

WYBRANE MIEJSCOWOŚCI WARTE ODWIEDZENIA

Fot. Ryszard Wojciechowski

Arkadia – wieś w gminie Nieborów, nad rzeką Łupią (Skierniewką) z romantycznym ogrodem pełnym sztucznych ruin, utworzonym w 1779 r. przez Helenę z Przeździeckich Radziwiłłową, żonę Michała Hieronima Radziwiłła, według planu architektów Szymona Bogumiła Zuga i Henryka Ittara. W parku krajobrazowym, utrzymanym w stylu angielskim, w którym drzewa sadziła własną ręką sama księżna Helena, przetrwały do naszych czasów: obeliski, fragmenty grobowców, kolumn i rzeźb oraz główne budowle: Świątynia Diany z płafonem autorstwa J.P. Norblina: „Jutrzenka zapowiadająca wzejście dnia", Domek Gotycki z kwaterą rycerską Michała Gedeona, syna księżnej Heleny, oficera wojsk napoleońskich, Jaskinia Sybilli, w której sama księżna w stroju greckiej kapłanki wieszczyła swoim gościom, Dom Murgrabiego, Przybytek Arcykapłana, Łuk Kamienny, Akwedukt Rzymski (zrekonstruowany w 1952 r.), Tyrk z obeliskiem ku czci króla Stanisława Augusta. Ich ściany zdobią alegorie, cytaty z Horacego i Petrarki, liczne epitafia i aforyzmy. Przewodnik po Arkadii, pióra samej księżnej Heleny, po francusku, został wydany w roku 1800 w Berlinie.
W ostatnich latach park i budowle arkadyjskie przeszły generalną konserwację.
Park w Arkadii jest jednym w Europie zabytkiem dawnej architektury ogrodowej, który zachował się w swym niemal niezmienionym pierwotnym kształcie.
W drewnianym domku obok arkadyjskiego parku mieszkała w latach 1893-1903 Maria Konopnicka, którą syn był wówczas dzierżawcą nieborowskich młynów.

Fot. Ryszard Wojciechowski

Bartniki – (gm. Puszcza Mariańska) dawna wieś śródleśna, kościół z czerwonej cegły, z pocz. XX w. w stylu neoromańsko - gotyckim, pw. Św. Antoniego z Padwy, jednonawowy, z trzema ołtarzami, obok zabudowania Zgromadzenia Zmartwychwstańców Pana Naszego Jezusa Chrystusa.

Bolimów – siedziba gminy, wieś o bogatej historii, niegdyś miasto, zachowany układ urbanistyczny. Pozostałości osadnictwa żydowskiego. Ciekawe późnorenesansowe kościoły: pw. Świętej Trójcy, z XVIII-wiecznym obrazem św. Józefa oraz pw. św. Anny, z czarnym ołtarzem św. Anny Samotrzeciej z 1633 r. i katakumbami. Niegdyś ważny punkt na trasie pielgrzymek do Rzymu, ośrodek malowania „świętych obrazów" oraz wytwarzania ceramiki, dziś warsztat garncarski rodziny Konopczyńskich oferuje wyroby użytkowo-ozdobne o charakterystycznie białej polewie i barwnych stylizowanych ornamentach roślinnych i zwierzęcych.

Fot. Ryszard Wojciechowski

Chojnata – (gm. Kowiesy) kościół pobenedyktyński pw. św. Marcina Biskupa, erygowany w 1303 r. jako drewniany, zastąpiony w 1334 r. murowanym w stylu gotyckim (obecne prezbiterium). Rozbudowywany w latach 1673 i 1913, ambona w kształcie łodzi z XVIII w., dzwonnica z XIX w. Odrestaurowany klasycystyczny dwór z I poł. XIX w., własność prywatna, obecnie gospodarstwo agroturystyczne.

Fot. Ryszard Wojciechowski

Doleck – (gm. Nowy Kawęczyn) wieś o charakterze letniskowym nad Rawką, dwór murowany z pocz. XX w., zamieszkały. Przy drodze do Jeruzala murowana kaplniczka z 1938 r. zbudowana przez elewów Szkoły Podchorążych z Grudziądza. W centrum wsi Punkt Edukacyjny Bolimowskiego Parku Krajobrazowego.

Guzów – (gm. Wiskitki) wieś założona w pocz. XIV w. Imponujący pałac z końca XIX w. wzorowany na francuskich zamkach znad Loary. W 1945 r. zdewastowany i rozgrabiony. Obecnie własność spadkobierców rodu Sobańskich; w trakcie remontu. Przy kościele (dawnej kaplicy pałacowej) pomnik urodzonego w Guzowie Michała Kleofasa Ogińskiego, właściciela dóbr guzowskich, kompozytora słynnego polonezu.

Humin – (gm. Bolimów) wieś lokowana w 1442 r., w centrum wsi cmentarz - mauzoleum żołnierzy niemieckich i rosyjskich – ofiar ataków gazowych w 1915 r.

Jeruzal – (gm. Kowiesy) wieś o dużych walorach turystyczno-rekreacyjnych nad Chojnatką (prawy dopływ Rawki), wzmiankowana w 1290 r. Barokowo-klasycystyczny, murowany kościół Podwyższenia Świętego Krzyża z 1798 r., z drewnianą dzwonnicą z I poł. XIX w. W XVI w. wieś i okoliczę zamieszkiwali arianie, zaś w XIX – mariawici; w sąsiedniej wsi – Wólce Jeruzalskiej znajduje się czynny niewielki mariawicki cmentarz. W pobliżu Gacna – leśna kaplica z 1626 r. w miejscu cudownego objawienia Krzyża Świętego, kilkakrotnie rozbierana, odnowiona w 1995 r.

Fot. Ryszard Wojciechowski

Joachimów-Mogiły – (gm. Bolimów) wieś letniskowa nad Rawką w pobliżu sztucznego jeziora, pomnik Powstańców Styczniowych upamiętniający bitwę stoczoną 7 lutego 1863 r., cmentarz – mauzoleum żołnierzy niemieckich obu wojen.

Kaczew – (gm. Bolimów, leśnictwo Łasiecznik) położony w Puszczy Bolimowskiej drewniany dawny dwór myśliwski Radziwiłłów z pocz. XX w., zaniedbany, zamieszkały.

Kamion – (gm. Puszcza Mariańska) wieś nad Rawką, duży pałac klasycystyczny z pocz. XX w. z resztką parku, niezamieszkały, obok budynki dawnej gorzelni, w centrum wsi współczesny kościół w kształcie rotundy, zapora na rzece z elektrownią wodną. Poza wsią, na wysokim brzegu prądoliny Rawki - cmentarze i pomnik ofiar I wojny światowej.

Krasnów (Kolonia Bolimowska) – (gm. Bolimów) dawny majątek ziemski rodziny Twarowskich, dwór z 1907 r., park grabowo-lipowy ze starymi dębami, aleja grabowa, obecnie ośrodek wypoczynkowy.

Fot. Ryszard Wojciechowski

Lisna – (gm. Kowiesy) wieś o dużych walorach rekreacyjnych, murowany późnoklasycystyczny dwór, zaniedbany i niezamieszkały, park z licznymi okazami dorodnych drzew. We wsi zabytkowe, brukowane drogi dworskie oraz winnica.

Łowicz – miasto powiatowe nad Bzurą. Jedno z najstarszych miejsc osadniczych w Polsce. Liczne zabytki, m.in. ruiny zamku obronnego z 1355 r., kolegiata z XVII w. z mauzoleum arcybiskupów gnieźnieńskich z licznymi kaplicami i nagrobkami, ciekawe kamienice mieszczańskie i zespoły klasztorne, oryginalny trójkątny rynek, muzeum, słynne procesje w święto Bożego Ciała, wpisane w 2014 r. na krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Miedniewice – (gm. Wiskitki), wieś wzmiankowana w 1359 r., z zespołem kościelno-klasztornym, jednym z najcenniejszych zabytków barokowych Mazowsza. W kościele pw. Zwiastowania N.M.P. i św. Józefa kolorowany drzeworzyt z 1674 r., przedstawiający Świętą Rodzinę, częściowy jaksz cudowny obraz Matki Boskiej Miedniewickiej. Miejsce pielgrzymkowe o uroczystych odpustach: Zielone Świątki, 1-2 VIII i 8 IX.

Nieborów – wieś, siedziba gminy z zespołem pałacowym (muzeum wnętrz, muzeum majolki nieborowskiej) i parkiem angielskim oraz ogrodem francuskim. Kościół pw. Matki Boskiej Bolesnej z 1871-1883 r., w ołtarzu i kaplicy elementy majolki z końca XIX w., w zakrystii piec „Nieborów" z tego okresu.

Fot. Ryszard Wojciechowski

Nowy Dwór – (gm. Nowy Kawęczyn) wieś, niegdyś myśliwska rezydencja książąt mazowieckich, później - królów Polski. Zespół dworski z I poł. XX w., z wypielęgnowanym parkiem. Obecnie klinika rehabilitacyjna. Obok kwiaciarski Zakład Doświadczalny (sprzedaż drzew i krzewów ozdobnych). Wzdłuż drogi do szosy rawskiej – zabytkowa aleja.

Olszanka – (gm. Puszcza Mariańska) wieś, w okresie międzywojennym modne letnisko, zamieszkałe przez artystów i znane osobistości (Rapacki, Tarlski), po których zostały rozproszone po lesie wille. Dwór murowany z 1912 r., z wypielęgnowanym parkiem - ogrodzony, w okresie międzywojennym – pensjonat na modłę szwajcarską.

Fot. Ryszard Wojciechowski

Paplin - (gm. Kowiesy) w starym założeniu parkowym eklektyczny dwór murowany z II poł. XIX w., parterowy z piętrowym ryzalitem, w trakcie rewitalizacji, obok stawy.

Psary – (gm. Nowy Kawęczyn) wieś o charakterze letniskowym, bardzo stare miejsce osiedleńcze (XXI w.), resztki plemiennego grodziska nad Rawką.